

Artykuly teoretyczne i historyczne

Теоретические и исторические статьи

Ján Šlosiar

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Filozofické východiská skúmania zmyslu života¹

Философские основы исследования смысла жизни

Počas života zdolávame nespočetné množstvo prekážok, ktoré sprevádzajú rôzne problémy a ťažkosti, aby sme dosiahli istý cieľ. Našou snahou je pochopiť ich, a tým dať životu nejaký vyšší zmysel. Človek akoby osudovo s nimi zápasí, len aby naplnil isté zámery vyjadrené v zmysle života. Je to neustále hľadanie nejakej istoty, o ktorú sa môžeme v živote oprieť. Všetky ľudské voľby možno tak považovať za hľadanie životnej cesty, čo možno vo všeobecnosti považovať za to najdôležitejšie, lebo z nás robí to, čím sme. Hneď na začiatku prípravy tohto príspevku sa mi dostala do rúk práca J. Křivohlavého *Mít pro co žít*, a práca V. Frankla *Vôľa k zmyslu*. V nich tvrdia, že v živote sa dostávame do najrozmani-
tejších situácií, v ktorých tušíme, že existuje niečo ako zmysluplnosť života a že je to zrejme niečo dôležité. Podvedome chápeme, že od správneho zodpovedania tejto otázky závisí, či sa náš život vydarí alebo nevydarí, či bude šťastný a radostný, alebo práve naopak, nešťastný až zúfalý. Už to nám naznačuje, odkiaľ sa budú odvíjať otázky týkajúce sa zmyslu života².

Nemusíme sa vždy pýtať priamo na zmysel života. Obyčajne sa naň ani priamo nepýtame. Je nespočetné množstvo otázok, ktoré nás k problematike zmyslu života privádzajú. Keď vykonávame istú činnosť, ktorá nám prináša istú radosť, robí nás šťastnými, odpovedáme: Áno, táto činnosť má pre náš život

---

¹ Text je výstupom riešenia projektu VEGA č. 1/0068/17, názov: Formulácia a reformulácia zmyslu života človeka v jeho hodnotovom systéme (filozofické skúmania).

² J. Křivohlavý, *Mít pro co žít*, Návrat domů, Praha 1994; V. Frankl, *Vôľa k zmyslu*, „Filozofia“ 1992, č. 42/11.

zmysel. Keď ohrozuje našu existenciu, robí nás zúfalými, napĺňa sa opačným obsahom. Uvažujeme nad tým, aký zmysel majú pre nás myšlienky, ktoré utvárajú naše presvedčenie alebo viery. Aký má zmysel svet, v ktorom žijeme, aké hodnoty majú pre život zmysel. Pýtame sa, či má zmysel žiť a obetovať sa pre také alebo onaké spoločenstvo, národ, rodinu. Či má vôbec zmysel pre niečo alebo pre niekoho žiť. Premýšľame nad tým, čo už nemá zmysel, resp. čo sa zmenilo v životnú absurdnosť. Tam sa už natíska Franklova otázka: Je vôbec zmysluplné hľadať zmysel tam, kde na nás ziza pohľad „absurdity“³?

Hľadanie odpovedí na otázky zmyslu života vždy bolo a zrejme aj bude súčasťou riešenia zásadných životných problémov a perspektív človeka. Do popredia sa dostávajú z rôznych dôvodov. Predovšetkým však z toho, že mu v zložitých životných situáciách poskytujú osobnostnú integritu, duševnú stabilitu a vyrovnanosť. Táto otázka je bytostne naliehavá najmä z toho dôvodu, lebo poskytuje človeku možnosť „svojou činnosťou a sebainterpretáciou dať životu koherentnú formu“⁴, tvrdí O. Sisáková v štúdiu *Problém človeka v súčasnej filozofii*. Potreboval ju riešiť v minulosti a potrebuje ju riešiť najmä dnes, keď sa ľudom oveľa intenzívnejšie prostredníctvom rôznych informačných technológií vnucujú mýty a ideológie, ktoré demonizujú, zbožšťujú, unifikuujú a ináč pôsobia na zmysel života.

Pod vplyvom informačnej explózie, nasmerovanej najmä na konzum, človek stráca kritický úsudok, schopnosť sebareflexie, a tým aj schopnosť nájsť si vlastnú cestu životom. Lipovetsky v diele *Éra prázdnoty* v tejto súvislosti tvrdí, že „v spoločnosti, kde na naše telo, na osobnú vyrovnanosť a voľný čas neustále útočí lákadlo premiéry najrôznejších vzorov, si človek musí neustále vyberať, musí byť iniciatívny, informovať sa, kritizovať kvalitu výrobkov, skúmať a preberať, udržiavať sa mladým a uvažovať v jednoduchých dimenziách aké auto si kúpiť, kde ísť na dovolenku, aký film si pozrieť v kine, akú diétu si vybrať alebo akú terapiu zvoliť?“⁵. Týmto ilustruje rozpad a zánik všetkých inštitucionálnych zábran, ktoré jednotlivca zväzovali. Jeho život zaplavovaný rôznymi informáciami, konzumnými vecami, psychologickými i športovými protézami, sa človek rozkladá na nesúrodú skladačku, na rôznotvarú kombináciu⁶. V takomto stave človeka stráca schopnosť dávať životu zmysel. Až skúsenosť zo straty zmyslu, predovšetkým krízových alebo hraničných situáciách, stavia ho pred otázkou: Má vôbec zmysel žiť? Ak áno, aký má potom život zmysel? Hľadanie odpovedi na túto existenciálnu otázku nám umožňujú oslobodiť sa a dištancovať od

³ V. Frankl, *op. cit.*, s. 241.

⁴ O. Sisáková, *Problém človeka v súčasnej filozofii*, Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis, Prešov 2011.

⁵ G. Lipovetsky, *Éra prázdnoty. Úvahy o súčasnom individualizmu*, Prostor, Praha 1998, s. 149.

⁶ *Ibidem*, s. 151–154.

vonkajšieho tlaku, ktorý nás pohlcuje a núti zabudnúť na seba. Je preto prirodzenou snahou človeka vymaniť sa z neosobného, neautentického spôsobu existencie, vymaniť sa z „davu“, „verejnosti“ (Kierkegaard) alebo z onoho „ono sa“ (Heidegger), kde nám je podsúvaný zmysel.

V poslednom období sa problematika zmyslu života oveľa intenzívnejšie dostáva do popredia aj z rôznych iných dôvodov. Najmä v psychologických a psychiatrických odboroch akoby dochádzalo k renesancii tejto problematiky. Je to spôsobené tým, že pod vplyvom rozmanitých foriem **sociálnych manipulácií** čoraz viac **nadobúdame skúsenosť straty zmyslu**. Okrem toho záujem o problematiku zmyslu života je podmienený aj v dôsledku nadmernej **fragmentácie života** (úzka zameranosť len na určitú oblasť činnosti, napr. strata zamestnania, ktoré je pre nás jedinou a najvyššou hodnotou, spôsobuje stratu zmyslu života), rýchlym ekonomickým rastom (orientácia výlučne na produkty konzumu, pričom strata prostriedkov na ich získanie spôsobuje taktiež zrútenie zmyslu života, pretechnizovanosťou a technologickou závislosťou na rôznych programoch (pohltenie rôznymi mobilnými, internetovými aplikáciami), záplavou informácií až informačným chaosom, poklesom tradičných hodnôt, neschopnosťou odlišiť skutočné hodnoty od pseudohodnôt, narastajúcimi iracionálnymi impulzmi v ľudskom konaní a pod., to všetko vedie k strate zmyslu života. Rôzne medicínske časopisy z oblasti psychiatrie nám ponúka množstvo údajov, kedy práve strata zmyslu vedie k patologickým prejavom. Napokon už K. Jaspers si to začína uvedomovať už pred prvou svetovou vojnou ako asistent na psychiatrickej klinike v Heidelbergu, kde mu medicínska prax liečby duševne chorých umožnila preniknúť na základe straty zmyslu života do hĺbky duševných stavov človeka. Uvedomil si bytostnú potrebu pacienta zachovať si autenticitu v nachádzaní zmyslu života.

Na druhej strane je to dané aj súčasnými trendmi v pozitívnej psychológii, ako záujem o kvalitu života. Na základe sprístupnenia nových poznatkov z psychológie, ale aj sociológie a iných príbuzných disciplín ľudia hľadajú zmysel života v preferovaných vzoroch tzv. dobrého, šťastného života, resp. orientujú sa účelovo svojim konaním na kvalitu života. Potvrdzuje to i P. Ricoeur, ktorý tvrdí, že dobrý, či šťastný život sa tak javí ako hraničná idea, ku ktorej sa človek približuje s pocitmi naplneného alebo nenaplneného života. Pendantom tejto hraničnej idey je „idea najvyššej účelnosti, ktorá neprestáva pôsobiť vnútri ľudského konania“⁷. Prostredníctvom rôznych výskumov a prieskumov, stanovujú sa kritéria, podľa ktorých možno definovať život ako šťastný (napr. sociálna súdržnosť pôsobí pre človeka ako opora, vzdelanosť ako zábezpeka istôt, zdravotná starostlivosť a i.). V rôznych celosvetových prieskumoch sa na základe stanovených kritérií vyhodnocuje miera šťastného života, v ktorých o najvyššie pozície sa už pravidelne bijú rovnaké severské národy, ako je Dánsko, Nórsko, Švédsko, Ale aj

⁷ P. Ricoeur, *Soi-même comme un autre*, Seuil, Paris 1990, s. 210.

Švajčiarsko, Luxembursko, Rakúsko, Holandsko a ďalšie. Životné aktivity sa usmerňujú práve na plnenie týchto kritérií, pretože ony sa považujú za relevantné pre určenie jeho zmyslu života.

V súčasnosti sú otázky zmyslu života v pozornosti nielen v uvedených psychologických a psychiatrických kruhoch, ktoré sa orientujú na kvalitu života, ale čoraz viac aj v širšom okruhu odborov. Okrem uvedených odborov zaoberajú sa nimi sociológovia, kulturológovia, ekonómovia, etici, teológovia, literáti. Každý z nich explikuje problematiku zmyslu z hľadiska vlastného predmetu skúmania a podľa toho si vytvára aj svoj pojmovo-kategoriálny aparát. Etik si kladie otázku: Aký život možno považovať dobrý, resp. cnostný? Má zmysel robiť dobré skutky, angažovať sa za lepší život, starať sa o trpiacich, obetovať sa pre iných? Ako ovplyvňuje naše svedomie zmysel našich skutkov? Čo nás vedie k tomu, že si kladieme etické otázky a uskutočňujeme mravné hodnotenia? Aký zmysel má, že berieme na seba zodpovednosť za iných? Ekonóm si zasa kladie otázku: Akú sú základné, resp. nevyhnutné potreby pre život človeka a jeho reprodukciu? Na zmysel života sa viažu kategórie úžitku, spokojnosti, spravodlivého rozdelenia produktov. Sociológ viaže na zmysel života také kategórie, ako socializácia s sociálna opora, sociálna stratifikácia a začleňovanie jednotlivca do určitého spoločenstva, ale aj vylučovanie zo spoločenstva, samota, osamelosť. Pojem zmysel používame ako jazykovú kategóriu na vyjadrenie dôvodu, účelu, zamerania alebo cieľa nášho konania, ďalej ako axiologickú kategóriu na vyjadrenie významu, dôležitosti, vážnosti, hodnoty, užitočnosti, prospešnosti našich rozhodnutí, ale aj v logickej argumentácii pri dokazovaní danosti, istoty, relevancie, pravdy.

Takto by sme mohli hovoriť aj o ďalších, ktoré sa dotýkajú zmyslu života. Problém nastáva v nepresnosti a vágnosti používania už samotného pojmu zmysel života. Najmä vtedy, keď paralelne s týmto pojmom používame aj pojmy ako *životný zmysel*, *zmysluplný život*, *pocit zmysluplnosti života*, *vôľa k zmyslu*, *potreba zmyslu*, *túžba po zmysle*, *naplnenie života zmyslom* a ďalšie. Rovnako tak ich negáciou – *strata a vyprázdnenie zmyslu*, *život bez zmyslu*, *život absurdite* a ďalšie. V tomto príspevku sa nebudem zaoberať čistoty jednotlivých pojmov. Domnievam sa, že by to bola syzifovská práca, ktorá by skôr vyústila do väčšieho pojmovo-kategoriálneho chaosu. Budem sa skôr pridrižovať tradície jeho používania u Kanta, Nietzscheho, Kierkegaarda, Heideggera a ďalších. Uvedomujem si, že je to skôr intuitívny, než analytický predpoklad pre skúmanie tejto problematiky.

V európskej filozofickej tradícii nebola otázka zmyslu života dlho antropologicky explicitne tematizovaná. Bola však fakticky prítomná a riešená v kontexte metafyzických, etických iných otázok a neskôr aj ako problém najvyššieho dobra. Najmä s príchodom kresťanstva sa nepriamo ponúka každému človeku prístup zmysluplnému životu v tom, že ho poskytuje transcendentálny Boh. Väčšinou sa pritom otázka zmyslu riešila pozitívne. Garantom legitimizácie žitého sveta

v týchto koncepciách bolo postulovanie „druhého“, pravého, ideálneho sveta. Až filozofi prvej vlny existencie, resp. voluntaristi Schopenhauer, ale najmä Nietzsche robia zo zmyslu života naliehavú explicitnú tému. Keďže „boh je mŕtvy“ a okrem žitého sveta tak niet ničoho, dualizmus dvoch svetov sa ruší, stráca sa tradičná zakotvenosť človeka v transcendentne a rodí sa európsky nihilizmus, ktorý ústi do poslednej, postmodernej deštrukcie Bytia, Pravdy a rovnako tak aj Zmyslu.

Vráťme sa však k začiatkom európskeho nihilizmu. Spôsob, akým jednotliví predstavitelia vykladajú svet, podmieňuje aj chápanie zmyslu života. Ak ho vnímajú indeterministicky v jeho náhodných, chaotických a iracionálnych prejavoch ako A. Schopenhauer a F. Nietzsche, potom analogicky aj zmysel života bude vyplývať z jeho povahy. Tak napr. Schopenhauer práci *Svet ako vôľa a predstava* sa vyjadril v tom duchu, že svet nie je ničím iným, než prejavom slepo a pudovo konajúcej vôle. Ona riadi nielen celý vesmír a dianie v ňom, ale aj život človeka. Podľa neho to, čo nazývame zmyslom života, nie je ničím iným, než slepý vôľový akt v našej predstave ako žiť⁸. Nietzsche sa zasa snaží zbaviť človeku takého zmyslu života, ktorý mu poskytol Boh, pretože sám zabil. Ak je Boh mŕtvy, potom je človek na svete bez akéhokoľvek vyššieho zmyslu. Bez tejto transcendentálnej opory existuje ako náhodná bytosť, ktorú vôľa k životu, ktorá má zmysel sama v sebe, nabáda ho k sebaremene, k sebarekonaniu, k prerodu v nadčloveka. Nadčlovek „nás vykúpi z doterajšieho ideálu práve tak ako z toho, čo z neho muselo vyrásť, z veľkého hnusu, z vôle k ničote, z nihilizmu, toto vyzváňanie k poludniu a k veľkému rozhodnutiu, ktoré opäť oslobodí vôľu, ktorá Zemi navráti jej cieľ a človeku jeho nádej, tento Antikrist a Antinihilista, tento víťaz nad bohom a ničotou – ten musí raz prísť“⁹. Vo vôli k moci, ktorá smeruje k prerodu človeka, Nietzsche nachádza zmysel života.

Nielen riešenie metafyzických problémov európskom nihilizme umožňuje hľadať odpoveď na otázku aký zmysel má život človeka. Analogicky si možno klásť túto otázku aj vo vzťahu k morálke. Mimo transcendentného ideálu sa pýtame, čo je pre náš život dobré a čo zlé? V istých životných situáciách, v ktorých dochádza k otrasom v našom svedomí, oveľa naliehavejšie vystupujú do popredia aj etické otázky. Dobro a zlo, ktoré dáva životu zmysel, sa v nich oveľa priezračnejšie zrkadlí. Možno to ilustrovať na traume, ktorá otriasla svedomím nemeckého národa po druhej svetovej vojne. Dotkol sa jej K. Jaspers v práci *Otázka viny*. V nej sa vracia k pocitom viny Nemcov bezprostredne po vojne, keď sa s hrôzou dozvedajú, akých zverstiev sa dopúšťali na frontoch, koncentrákoch a inde počas vojny. V strachu a úzkosti uvažovali nad tým, v akom svete to žili¹⁰. Poukázal na to, ako sa okrem politických a právnych otázok vyrovnávali i s existenciálnymi otázkami viny mravného i metafyzického charakteru. Pýtali sa:

⁸ A. Schopenhauer, *Svet ako vôľa a predstava I*, Kalligram, Bratislava 2010, s. 37–60.

⁹ F. Nietzsche, *Genealogie morálky*, Aurora, Praha 2002, s. 75.

¹⁰ K. Jaspers, *Otázka viny*, Academia, Praha 2006, s. 8–58.

Aký zmysel mala vojna? Aký zmysel mal ich život počas nej? Kto dával také hrôzostrašné a nemorálne podnety k ich absurdnému konaniu? Ako je možné, že tak ľahkovážne podľahli nezmyselnému zlu? Čomu to uverili a kde sa podela zodpovednosť za vlastné činy?

Myšlienky Jaspersa sú aktuálne aj dnes, pretože sa dotýkajú svedomia každého z nás. Aj dnes sa stretávame amorálnym konaním, ktoré ovplyvňuje aký zmysel dáme svojmu životu. Ako príklad možno uviesť vojny, hlad, utečenecká kríza a iné javy, ktorá naplno odhaľujú naše postoje k životu a bezprostredne vplývajú na zmysel nášho života. Odhaľujú v nás to, za čo musíme niesť zodpovednosť, a to, aký mravný obsah a zmysel dáme nášmu životu. Najmä pocit viny je vstupom do nášho svedomia, je predpokladom katarzie, ale aj nevyhnutnou podmienkou na morálnu pozíciu, resp. mravnú premenu človeka, ktorá by dala a jeho životu koherentný zmysel.

Hľadanie odpovedí na otázky zmyslu života je založené aj na ďalších primárnych faktoroch, ktoré vyplývajú z potreby človeka vedieť, prečo a kvôli čomu má žiť. Nielen z potreby vedieť, čím je vo svete, kam smeruje jeho život, čo chce v živote dosiahnuť, akými pravidlami morálky sa má riadiť, ale aj z potreby vedieť, čo má v jeho živote hodnotu, resp. akú hodnotu mu prisúdiť. F. Nietzsche to vyjadril slovami: „Až človek dal veciam hodnotu, aby sa zachoval, – on dal veciam zmysel, ľudský zmysel! Až vtedy si zasluhuje meno, človek, keď hodnotí“¹¹. Ak chce dať životu zmysel, musí nadobudnúť schopnosť hodnotiť.

Dnes sa stretávame s rôznymi postojmi k otázke hodnôt a ich vplyvu na zmysel života človeka. V európskom nihilizme dominujú odmietavé stanoviská k jednotnému, resp. univerzálnemu ponímaniu hodnôt. Najmä postmoderní myslitelia zastávajú názor, že hodnoty majú viac situačný než stabilizačný charakter. P. Kouba v práci *Zmysel konečnosti* tvrdí, že neschopnosť stanoviť životný cieľ, ktorý by a priori dával ľudskému životu zmysel, mohla by skutočne svedčiť o deštrukcii identity človeka, mohla by svedčiť o nihilizme, v ktorom platné hodnoty sa stávajú bezcennými fikciami¹².

Ideály o tom, čo je hodnotné pre človeka, spoločenstvo a svet okolo nás, akoby pominuli. Rovnako tak úvahy o tom, čo je kultúrne a čo nekultúrne, sa stali nepotrebné. Odkladáme ich do archívov v domnienke, že sa možno v budúcnosti zídu. Kompetencie rozhodovať o tom, čo je a čo nie je hodnotné, čo je a čo nie je kultúrne, najčastejšie preberajú politici, ekonómovia, vedci a technokrati, ktorým záleží len a len na dynamike tempa rozvoja výroby a spotreby. Zo zdravotníctva sa vytráca zodpovednosť človeka, ktorú čoraz viac nahrádza prístrojová technika. Slovo učiteľa nahrádzajú paver pointové prezentácie a hodnotenie žiaka monitoringy. Autoritu človeka nahrádza vedecká inštitúcia a jeho postoj vedecký argument. Voči takémuto trendu namietal už E. Husserl v diele *Kríza európskych*

¹¹ F. Nietzsche, *Tak vrazil Zarathustra*, Iris, Bratislava 2002, s. 41.

¹² P. Kouba, *Smysl konečnosti*, Oikoymenh, Praha 2001, s. 32.

vied, ktorý si uvedomoval, aký zmysel nadobudne život človeka, keď ho postavíme na racionálnych základoch vedy. Veda a vedecká analýza sa ubera v duchu, v ktorom byť racionálnym a slobodným znamená byť schopným zaujať postoj nezainteresovaného diváka, bez predsudkov. Potom každá interpretácia zmyslu, ktorá stojí na pevných a univerzálnych základoch vedy, je v skutočnosti abstrakciou. Toto filozofické stanovisko je v konečnom dôsledku stanoviskom „nikoho“¹³. Rozhodnutie o tom, čo je pre človeka hodnotné a čo vplýva na zmysel jeho života, už nie je na Bohu, ale prevzala na seba veda.

Ťažko možno dnes prijať stanovisko, že veda a vedecké analýzy rozhodnú o kvalite života, či v ňom budeme šťastní alebo nešťastní. V tejto súvislosti sa nám natíska niekoľko zásadných otázok. Ak dnes žijeme v nestabilnom svete rôznorodých kultúr a relatívnych slobodných rozhodnutí, potom existujú ešte stále nejaké pevné a nemenné hodnoty, ktoré by stáli za to, aby sme sa na ne orientovali, riadili sa nimi, či bojovali za ne? Nie sú všetky hodnoty len dielom človeka? Nie je zmysel života iba projektom, ktorý môže kedykoľvek odmietnuť, zničiť a zmeniť? Má niečo vôbec hodnotu, keď to v inom kultúrnom kontexte zaniká? Nespôsobuje relativizovanie hodnôt únik zmyslu, ktorý dezorientuje človeka vo svete a zneisťuje ho v jeho rozhodovaní a konaní? Alebo sa možno domnievať, že hodnoty len aktualizujú zmysel nášho života v aktuálnom čase? Ak predpokladáme, že žijeme hodnotovo v rozbitom svete, dá sa potom spojiť nesúmerateľnosť rozdielnych hodnôt pre všeobecne platný zmysel? Je rozdielnosť nás ľudí a kultúr bezodnou priepasťou v hľadaní akejsi istoty, akéhosi univerzálneho, všeludského zmyslu? Napokon V. Frankl v práci *Vôľa k zmyslu* sa pýta: „Má zmysel hľadať zmysel života, ak nám stále uniká?“¹⁴. Je dnes vôbec možné hľadať také hodnoty, ktoré by ľudí spájali a dávali im niečo, čo je spoločné pre zmysel života? Podľa V. Gluchmana takou „všeobecnou hodnotou, ktorá si zaslúži úctu a rešpekt, je život vo všetkých svojich formách a prejavoch“¹⁵.

Skúsenosť nás presviedča, že tieto otázky nás zrejme budú čoraz intenzívnejšie sprevádzať životom. Niekedy si ich kladieme oveľa naliehavejšie. Podnet na to nám dávajú vojnové konflikty v rôznych kútoch sveta, hlad, bieda, zúfalstvo a z nich prameniaca migrácia utečencov, živelné katastrofy a iné fenomény ľudského nešťastia. Naliehavosť úvah o zmysle života spočíva v uvedomení si prítomnosti umierania a smrti, s ktorým sa stretávame denno-denne v rôznych informačných médiách. Vtedy uvažujeme najmä nad tým, kedy ešte má život zmysel a kedy ho už stráca. V nešťastí si najčastejšie kladieme otázku, či má zmysel vôbec žiť. Ak áno, aký život máme žiť v jeho ohrození. Nie náhodou preto

¹³ E. Husserl, *Krize evropských věd a transcendentální fenomenologie*, Academia, Praha 1972.

¹⁴ V. Frankl, *op. cit.*, s. 249.

¹⁵ V. Gluchman, *Otázky života a humánnosti v etike sociálních důsledkov* [in:] *Zborník Filozofia a život – život a filozofia*, Iris, Bratislava 2004.

A. Camus v diele *Mýtus o Sifyzovi* tvrdí: „Otázka zmyslu života je zo všetkých otázok najnaliehavejšia“¹⁶.

Zdá sa, že ani vo výklade zmyslu života nevystačíme s dualizmom dvoch svetov. Stráca sa tradičná zakotvenosť človeka v transcendentne a rodí sa európsky nihilizmus, ktorý ústi do poslednej, postmodernej deštrukcie človeka a zmyslu jeho života. Nevystačíme ani s klasickým kladením antropologických otázok typu: Kto sme? Sme schopní poznať sami seba, svoju podstatu a zmysel svojho života? Dnes sa tieto otázky ukazujú ako neproduktívne, preto ich treba položiť inak: Ako uvažujeme o zmysle svojho života? Prečo tak uvažujeme a ako sami seba vidíme a chápeme skrze zmysel života? Dávame zmysel svojmu životu na základe vlastnej skúsenosti alebo sa reflektujeme v ňom prostredníctvom podnetov zvonka? Čo ešte má pre život zmysel a čo už nie?

Čoraz viac sa potvrdzuje, že človek môže nájsť seba samého a zmysel svojho života v zrkadle svojich vlastných skutkov a výtvorov. Je zasadený do určitého prostredia, kultúry, spoločnosti používajúcej špecifický jazyk nesúci v sebe špecifické významy, na základe ktorých si vytvára svoje vlastné kritériá a princípy na posúdenie toho, čo pre neho ešte má a čo už nemá zmysel. Podľa toho sa aj riadi. Dnes už nevystačí s ambíciou približovať sa akejsi ahistorickej predstave zmyslu života, ktorá by dávala človeku metafyzickú istotu. Ak pridáme k tomu, že predstava zmyslu života každého jednotlivca je tvorená slovníkom, v ktorom vyrastá, a ak uznáme i pluralitu týchto slovníkov, predstava takejto istoty sa pre nás stane cudzou a zbytočnou. Každý človek alebo komunita používa svoj vlastný slovník, v ktorom formuje svoje predstavy, želania, zásady, túžby a nádeje vyjadrené zmyslom života. Týchto slovníkov je nekonečné množstvo a snaha nájsť nejaký základ spoločný všetkým slovníkom je od Platóna len zdedeným sifyzovským úsilím filozofie, ktorá si bude naďalej klásť otázku, aký zmysel má jeho život. Odpoveď na ňu môže nájsť vždy len v kontexte k času, miestu, kultúre či kultúrnemu spoločenstvu, alebo aj k udalostiam, ktoré práve zažíva. Umelo spájať jednotlivé historicky podmienené interpretácie zmyslu života do jednotnej a nenahraditeľnej metafyzickej predstavy a ešte k tomu určiť, ktorá z nich je pre človeka tá najlepšie a správna, je dnes už neprijateľné. Každá ľudská bytosť je kľbkom presvedčení a túžob, ktoré sa neustále menia v závislosti od meniacich sa požiadaviek prostredia. A tak každý si sám v špecifických životných podmienkach utvára zmysel svojho životného príbehu.

[znakov 22 466]

¹⁶ A. Camus, *Mýtus o Sifyzovi, Pád, Caligula*, Slovenský spisovateľ, Bratislava 1993, s. 7.

Философские основы исследования смысла жизни

р е з ю м е

Ответ на вопрос о смысле жизни дает человеку чувство душевной стабильности и внутреннего покоя. В настоящее время, когда человеческая жизнь характеризуется манипуляциями с помощью информации и современных технологий, теряются критическое суждение, способность к саморефлексии и способность формирования собственного чувства жизни. Автор утверждает, что ответ на вопрос о смысле жизни можно найти только в контексте времени, места, культуры и текущих событий.

ключевые слова: человек; смысл жизни; мораль; культура; саморефлексия

ključove slová: človek; zmysel života; morálka; kultúra; sebareflexia

The Philosophical Basis of the Exploration of the Meaning of Life

a b s t r a c t

The answer to the question about the meaning of life gives a man a sense of mental stability and inner peace. Nowadays, when human life is marked by manipulations through information and modern technologies, the critical judgment, the ability to self-reflection and the ability to shape one's own sense of life are lost. The author claims that the answer to the question about the meaning of life can only be found in the context of time, place, culture and current events.

keywords: human being; the meaning of life; morality; culture; self-reflection

Bibliografia

- Camus Albert. 1993. *Mýtus o Sifyzovi, Pád, Caligula*. Bratislava: Slovenský Spisovateľ.
- Frankl Viktor. 1992. „Vôľa k zmyslu“. *Filozofia* 42/11.
- Gluchman Vasil. 2004. „Otázky života a humánosti v etike sociálnych dôsledkov“. In: *Zborník filozofia a život – život a filozofia*. Bratislava: Iris.
- Husserl Edmund. 1972. *Krize evropských věd a transcendentální fenomenologie*. Praha: Academia.
- Jaspers Karl. 2006. *Otázka viny*. Praha: Academia.
- Kouba Pavel. 2001. *Smysl konečnosti*. Praha: Oikoyemenh.
- Křivohlavý Jaro. 1994. *Mít pro co žít*. Praha: Návrat Domů.
- Lipovetsky Gilles. 1998. *Éra prázdnoty. Úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor.
- Nietzsche Friedrich. 2002. *Genealogie morálky*. Praha: Aurora.
- Nietzsche Friedrich. 2002. *Tak vravel Zarathustra*. Bratislava: Iris.
- Plašienková Zlatica. 2015. „Zmysel života a jeho problematizácia v horizonte transcencie a imanencie“. In: *Osamelosť v kontexte zmyslu života*. Banská Bystrica: Belianum.
- Ricoeur Paul. 1990. *Soi-Même comme un autre*. Paris: Seuil.
- Schopenhauer Arthur. 2010. *Svet ako vôľa a predstava I*. Bratislava: Kalligram.
- Sisáková Olga. 2011. *Problém človeka v súčasnej filozofii*. Prešov: Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis.
- Višňovský E. 1997. „Sme »zrkadlom« prírody? (konzekvencie Rortyho neopragmatizmu pre filozofiu človeka)“. In: *Zborník – Človek v súčasných duchovných premenách*. Banská Bystrica: Fhv Umb, Mc A Sav.